

DE GEEST IS ER TOCH OOK NOG? *Over de verhouding tussen Woord en Geest*

J.C. Bette

Hoofdstuk 10 uit *'De Bijbel betrouwbaar'*, een uitgave van THEOLOGISCHE VERKENNINGEN, serie Bijbel en Praktijk, deel 22 o.r.v. Henk Hagoort (EO), Kampen 1998.

Over de verhouding tussen Woord en Geest wordt heel verschillend gedacht. Het gaat daarbij in grote lijnen om de volgende vragen: wat is nu de functie van de Heilige Geest in het begrijpen van de Bijbel, en welke invloed heeft de Bijbel door het werk van de Geest in iemands geloofsleven? Er is lang niet altijd sprake van een goede balans tussen Woord en Geest. De volgende citaten geven daar een voorbeeld van.

'Er is¹ een vrij grote onderstroom van lieve, degelijke en respectabele mensen, die zich onbewust niet meer laten gezeggen door het Woord van God. Als je deze mensen vanuit de Bijbel iets probeert te laten zien, kan het gebeuren dat ze eenvoudig zeggen: "Dat kan wel wezen, maar Gods volk leert het anders".'

'Is dat een variant op de leer van Karl Barth: de Bijbel is pas waar als ik hem ervaar?' 'Helaas, in die kring is niet altijd Gods Woord, maar nogal eens de geestelijke mens de norm. Daardoor is men altijd op zoek naar mensen met geestelijk gezag. Zolang hooggeachte mensen spreken binnen de bekende, vertrouwde kaders, spreken zij haast ex cathedra (*bindend voor alle gelovigen*)'.²

'De postmoderne spiritualiteit zoekt God niet te kennen door de openbaring van Zichzelf in Zijn Woord en door Jezus Christus, maar zoekt naar een privé-waarheid door middel van persoonlijke mystieke ervaringen. Daarom is zulke spiritualiteit gnostisch van aard. Net als in de tijd van de apostelen dreigen gnostische ideeën ook in onze tijd de gemeente van Christus te beïnvloeden. Veel predikers van nieuwe leringen beroepen zich niet in de eerste plaats op Gods Woord, maar op 'nieuwe openbaringen'. Een term die in dit verband veel opgang doet is 'openbaringskennis'. Met de term openbarings-

¹ In de in het gesprek eerder benoemde orthodoxe geloofsgemeenschap.

² Eerste twee citaten uit Koers, 22 augustus 1997. Ze betreffen een gesprek tussen Paul Meinders en prof.dr.ir. Johan Blaauwendraad).

kennis doelt men niet zozeer op grondige kennis van Gods Woord, maar op een hogere geestelijke kennis in dat Woord, die de mens in staat stelt de beperkingen van het natuurlijke te overstijgen. Mensen die deze openbaringskennis hebben, worden volgens hen een soort supermensen'.³

En dan tenslotte deze passage met een geheel andere inhoud:

'Daarom roepen wij op tot: herstel van het primaat van Gods Woord. Wij geloven dat de Bijbel alleen de hoogste bron van autoriteit is in zaken van geloof en leven. Herstel van waarheid in plaats van dwaling. Sommige leringen zijn gebaseerd op zogenaamde (buiten-bijbelse) openbaringskennis of op valse profetieën. Er moet een nieuwe nadruk komen op de waarheid die wij in Gods Woord vinden'.⁴

Het Woord gefilterd

Wij hebben hier te maken met de boeiende, maar tegelijk niet eenvoudige problematiek van de verhouding tussen openbaring en ervaring. Het gaat om de relatie tussen Gods spreken en handelen enerzijds en de mogelijkheden van de mensen om Gods stem daarin te verstaan anderzijds. Dit is een belangrijk onderwerp omdat het de vraag stelt over de kern van de verhouding tussen God en mens. Hoe ontstaat nu de ontmoeting tussen God en ons in Zijn Woord? Nog wat meer toegespitst gaat het om de band tussen het geschreven Woord van God en de Heilige Geest. Niet door iedereen wordt deze band op dezelfde wijze en sterkte beleden en beleefd.

In de omgang met de Bijbel heeft de christelijke gemeente tot op de huidige dag veel moeite gehad met het vinden van een verantwoord evenwicht in de verhouding tussen Woord en Geest. Ook al weten we dat de Bijbel zonder de verlichtende werking van de Heilige Geest in onze harten een gesloten boek blijft, toch is daar de vraag naar de mate waarin de woorden ons iets zeggen en de Geest iets aan ons hart levend maakt. Het betreft in zekere zin dus de verhouding van letter en Geest. Over deze problematiek schrijft de apostel Paulus bijvoorbeeld in 2 Korintiërs 3:14 vv., waar het handelt over een bedekking bij het lezen van de Schriften. Ze lazen daar in de synagoge uit de boeken van het oude verbond, maar als het ware met een blinddoek voor.

³ Citaat uit het artikel 'Openbaringskennis: moderne Gnostiek?', Hans Frinsel, De Oogst, maart 1997.

⁴ Citaat uit het artikel 'Oproep: Terug naar de Bijbel', daarvan een deel van een verklaring aan evangelische leiders uit het Engelse blad Prophecy Today, De Oogst, november 1997.

Het gaat dan om een symbolische bedekking, een verhindering om tot het juiste verstaan van de tekst te komen. Ze lazen wel, maar verstonden de bedoeling niet. Wanneer echter de Heilige Geest in de harten van de gelovigen komt wonen, neemt Hij die bedekking weg. En zelfs dan blijkt het een hele opgave om tot een evenwichtig verstaan van de Schriften te komen.

De voorbeelden

In het ultra-calvinisme is het de vrome geloofsgemeenschap, het zogenoemde 'volk van God', dat soms langs de letterlijke betekenis van Bijbelwoorden heen een verbijzonderde, vergeestelijkte invulling aan Bijbelwoorden geeft. Het Woord van God wordt dan gefilterd door de gezamenlijke beleving van een kleine elite binnen de vrome gemeente. Meestal komt er op deze manier slechts een flauwe bundel licht tevoorschijn. Het heldere licht des levens wordt zo in haar kracht beperkt en vaak teveel geconcentreerd.

Het volgende voorbeeld gaf blijk van een vrij omgaan met het Woord van God. We vinden dat bijvoorbeeld in de ethische stroming in de theologie. Deze richting in het kerkelijk leven is ontstaan vanuit een verlangen om te waarschuwen tegen dode orthodoxie en intellectualisme. De omgang met God is niet in de eerste plaats een zaak van het verstandelijk denken, maar van het hart en de wil. De openbaring van God vinden we dan ook niet in een leer, maar in het getuigen en doorgeven van leven. Uiteraard heeft deze insteek zijn weerslag op het zicht op de Bijbel en de inspiratie. De Bijbel geeft dan bovenal getuigenis van het nieuwe leven, dat God door Zijn Geest in de harten heeft gewerkt. Het gaat dan niet zozeer om wat de letter daarvan schrijft als wel om de geloofservaring die het uitwerkt. De Bijbel is dan ook niet het Woord van God, maar het Woord van God komt tot ons in het getuigenis van Gods openbaring daarin. De Bijbel is dan niet Gods openbaring zelf, maar wordt Woord van God voor ons wanneer het ons als zodanig aanspreekt. Het gevoel, of beter de geloofservaring bepaalt wat Woord van God is. Het filter van onze beleving, van wat als Woord van God tot ons hart spreekt, bepaalt hier de lichtval en geeft opnieuw een verlies van lichtsterkte.

Een extreem uitvloeisel van deze lossere band tussen Woord en Geest vinden we bijvoorbeeld in de vroege doperse beweging. Men legde soms een overspannen nadruk op de ervaring van de Heilige Geest ten koste van de geopenbaarde waarheid van de Schrift. Het geloofsleven komt dan neer op

‘alleen de Geest’; de individuele leiding van de Geest is voor de Geestvervulde gelovige bepalend voor wat Woord van God is. Dit kan zelfs zo ver gaan dat de heldere Bijbeltekst terzijde wordt geschoven vanwege het ontvangen ‘innerlijk licht’. Een moderne uitingsvorm daarvan vinden we bij extreem charismatische groepen, wanneer de Schrift geen corrigerende functie meer heeft en de ‘ervaring van de Geest’ allesbepalend is geworden. De stap naar nieuwe openbaringen die tot on-Bijbelse leringen leiden is dan eigenlijk vanzelfsprekend. Deze al te hoge waardering voor de ervaring geeft, wanneer de Bijbel een ondergeschikte rol gaat spelen, een totaal scheefgetrokken en verwrongen geloofsleven. Er is geen regulerende factor meer. De Geest wordt tegenover het Woord verzelfstandigd en daardoor worden Woord en Geest van elkaar gescheiden. Waar het Woord van God niet langer in de ontmoeting tussen God en mens functioneert, daar neemt de menselijke ziel met haar gevoelens, wil en verlangen, heel gemakkelijk de plaats van de Heilige Geest in. Met als gevolg een gevaarlijk subjectivisme en grote impulsiviteit. Het is dan ook heel begrijpelijk en toe te juichen dat in de wereldwijde evangelische gemeenschap een ernstige oproep is gedaan om terug te keren naar een leven dicht bij de Bijbel, waardoor dat Woord van God weer zijn legitieme plaats wordt gegeven.

Ontmoeting door Woord en Geest

De bekendste manier waarop God met mensen wil omgaan, is die van het gesprek. De Here God heeft ervoor gekozen om met ons een relatie aan te gaan, en in die ontmoeting zijn woorden het meest gebruikelijke middel van contact. Wanneer we de Bijbel lezen, horen we herhaaldelijk: ‘En God sprak...’. God sprak en spreekt! Woorden zijn voertuigen. Wanneer ze in een zekere afgesproken volgorde staan, vormen woorden begrijpelijke zinnen. Zo draagt een woord, meestal in een samenstel van woorden en zinnen, een bepaalde inhoud over.

Wanneer we elkaar verstaan, in de zin van begrijpen, wil dit zeggen dat we het eens zijn over de begripsinhoud van de woorden of van de zinnen. We begrijpen wat de ander zegt. Dat beleven we dan als een doorbreking van de eenzaamheid. We hebben contact, we beleven een vorm van ontmoeting. De Here God heeft niet alleen sprekend geschapen, maar spreekt nog steeds door Zijn Woord om ons te ontmoeten, om de verbroken gemeenschap te herstellen en te onderhouden. En wij spreken in het gebed tot Hem. Bidden is in zekere zin antwoord geven. Niet in de zin van een dialoog. Maar als in een vader-kind

relatie, waarin de gelovige mens door Gods woorden overtuigd wordt en in een houding van geloof gehoor wil geven en zich wil laten gezeggen.

Wanneer we spreken over het Woord van God, moeten we allereerst wijzen op Jezus Christus. Hij is het Woord van God dat mens geworden is (Joh.1:1,14). De openbaring van God aan ons is op de meest bijzondere wijze zichtbaar, hoorbaar en tastbaar geworden in Zijn Zoon, Jezus Christus. Nadat God eertijds vele malen en op vele wijzen tot de vaders gesproken had in de profeten, heeft Hij in het laatst der dagen tot ons gesproken in de Zoon (Heb.1:1). Jezus Christus is het geopenbaarde Woord van God. Daarnaast is er het geschreven Woord van God, de Bijbel, die door bemiddeling van mensen tot ons gekomen is. De Bijbel zelf laat weten dat God de eigenlijke auteur en de Heilige Geest de bewerker is (o.m. 2Pet.1:21). Samenvattend zou je kunnen zeggen: de Bijbel is het getuigenis van God de Vader over Jezus Christus zijn Zoon en is aan ons gegeven door de Heilige Geest.

De verhouding Geest en Woord

Nu willen we nagaan hoe de verhoudingen liggen. Allereerst de vraag hoe de Heilige Geest werkzaam is in en door de Bijbel. Een aspect in het veelvoudige werk van de Heilige Geest is het bevindelijke, het werk in onze harten. Een van de wegen waardoor Gods koninkrijk op aarde wordt gevestigd, is door het werk van de Geest in en aan de harten en levens van de gelovigen. Op de vraag hoe de Geest dat doet is het bijbelse antwoord: bovenal door het Woord (2Tim.3:15-17; Hand.16:14). Ook al hebben we er oog voor dat de Geest niet in de Schrift is opgesloten op de wijze dat de Geest een gevangene van het Woord zou zijn, de Geest heeft zich wel degelijk aan het Woord verbonden. De Geest wil het middel van het Woord gebruiken, maar niet zo dat wij precies weten hoe dat werkt (Joh.3:8). Wij kunnen het werk van de Geest niet naar onze hand zetten en het ook niet ten diepste doorgronden. In de verhouding van Woord en Geest hebben wij te doen met een geheimenis. In de Bijbel maakt de Geest Gods wil en raad bekend en roept ons op tot gelovige overgave en gehoorzaamheid. We kunnen zeggen: de Geest brengt het Woord in het hart. Maar hoe het komt dat de een dat Woord gelovig aanvaardt en de ander er langs heen leeft of het zelfs verwerpt, is voor ons een mysterie. Wel kunnen we dit zeggen: de Geest verlicht de gelovigen in het verstaan van het Woord, om dit niet alleen te begrijpen maar ook van toepassing te laten zijn in hun persoonlijk leven. De Geest Die de Bijbelschrijvers inspireerde en Die in de Bijbel van de

waarheid getuigt, die Geest van God werkt overtuigend van buiten naar binnen en werkt zo in de gelovigen zekerheid en vertrouwen uit. Zo maakt de Geest onze harde harten bereid om het Woord te gehoorzamen.

Dat innerlijke werk van de Geest is allereerst rationeel. Omdat de mens een denkend schepsel is, opent de Geest door het Woord het verstand voor de waarheid van God. Daarnaast heeft de verlichting ook een morele invloed en wordt ons geweten op onze levenswandel aangesproken. Verder is het getuigenis van de Geest door het Woord in zekere zin proefondervindelijk. Dat wat de Geest ons door de Schrift leert, wordt dan ook werkelijk ervaren. Op deze wijze bevestigt de Geest bijvoorbeeld aan ons hart dat we 'in Christus' Gods kinderen zijn (Rom.8:16; Gal.4:6) en komen we innerlijk tot het inzicht dat we tot Gods kinderen zijn aangenomen. Dit getuigenis van de Heilige Geest door middel van het Woord aan en in de gelovigen is de diepste oorzaak van ons geloof (zie voor de rol van de Heilige Geest in het proces van openbaring verder 1 Korintiërs 2:6-16). Daarom is het voor elk kind van God van belang om te bidden om de hulp en de verlichting van de Heilige Geest. In deze weg gaan we ervaren dat onze hemelse Vader spreekt door wat Hij gesproken heeft. Het is die eerbiedige vrijmoedigheid en vertrouwelijkheid, waardoor een christen naar God gaat als een kind naar zijn vader, die de verborgen omgang met God vormt. In deze bevindelijke ontmoeting werken Woord en Geest nauw samen in het onderwijzen van Gods kinderen. 'Dus zij die willen leven onder het gezag van de Geest, moeten buigen voor het Woord als het tekstboek van de Geest, terwijl zij die willen leven onder het gezag van het Woord de Geest moeten zoeken als degene die dat Woord uitlegt'. (J.I. Packer)

Woord en Geest

Het bewaren van de juiste band tussen de Bijbel en het werk van de Geest is van groot belang in het geloofs- en gemeenteleven. Wanneer we het Woord loskoppelen van de Geest vervallen we gemakkelijk in een buitensporig verstandelijke benadering van het geestelijk leven. Hier is het gevolg vaak een dorre orthodoxie en veel nadruk op de uiterlijkheden. Maar daarnaast is er een even groot gevaar om de Geest los te koppelen van het Woord. Deze vorm van onbalans zorgt ervoor dat mensen gaan leven op impulsen en ingevingen, op indrukken en emoties. Hierdoor ontstaat een grote vaagheid omtrent de waarheid. De gezonde leiding van de Geest die de nadruk legt op helderheid en

inzicht (Fil.1:9,10) wordt ondergeschikt gemaakt aan een 'goed gevoel' en een 'warme, fijne sfeer'.

Wij moeten dus zoeken, misschien wel worstelen, om een bijbels evenwicht tussen Woord en Geest te vinden en vast te houden. Geestelijke mensen zullen dicht bij het Woord leven. Met de (geestelijke) gaven die zij ontvangen, kunnen zij anderen dienen en samen gaan in de wegen van de Geest. Willen we de wegen van de Geest gaan, dan zullen we dicht bij de leringen van het Woord blijven. Zeker zal welke genadegave dan ook niet van de gezonde leer in de Bijbel loskomen of erlangs heen leiden. Want het gaat bij de charismatische gaven immers om dezelfde Geest, Die de schrijvers inspireerde en de zondaar wedergeboren doet worden. De Geest brengt openbaring en zicht.

Ook al weten we dat enkele delen uit de Bijbel niet eenvoudig of voor iedereen te begrijpen zijn (2Pet.3:16), voor de gelovige geldt toch dat de Bijbel helder en doorzichtig is om God te leren kennen. Wanneer er rond de Bijbel een mist hangt, is dat te wijten aan ons onvermogen of aan onze onwil (2Kor.4:3,4). De Bijbel is als een licht, dat schijnt op een duistere plaats. De Schrift is niet duister, maar de plaats waar ze schijnt is donker wanneer er geen bereidheid is om de duisternis te laten verdrijven. De Heilige Geest geeft ons ogen om te zien, zodat we samen met alle heiligen (Ef.3:17,18) bij het licht van Gods Woord veilig kunnen leven. De belangrijkste reden dat het Woord van God rijkelijk in ons zal wonen, is niet dat wij daardoor verrijkt worden, maar dat de Here erdoor geëerd en verheerlijkt zal worden (J. Stott). Daarom doen wij er goed aan vernieuwd te worden naar de gezindheid van Christus en dat kan alleen als we vervuld worden met de Geest van het Woord.

Here, maak ons uwe wegen, door uw Woord en Geest bekend. Leer ons volgen in de waarheid, waarheen Gij ook uw treden wendt. Leer ons luisteren en weten dat U naar ons hoort. Almachtig God, regeer ons door uw Geest en Woord.

Literatuur

J.C. Bette, *Openbaring en ervaring*, Veenendaal 1995 (Perspectief serie, 26).

Andrew Davies, 'Geest en Woord, Lessen uit het puritanisme', in: *George Whitefield Bulletin*, 4-1 (1998), 14-21.

J. van der Graaf (red.), *Geijkte Woorden*, Kampen 1979.

A.G. Knevel, M.J. Paul, J. Broekhuis (red.), *Het gezag van de Bijbel*, Kampen 1987.

H.G.L. Peels, 'Het Woord is leven - over de Heilige Schrift', in: G. van den Brink e.a. (red.), *Gegrond geloof, Kernpunten uit de geloofsleer in bijbels, historisch en belijdend perspectief*, Zoetermeer 1996, 52-92.

A. Noordegraaf, *Leesbril of toverstaf*, Kampen 1991.

J.I. Packer, *Wandelen door de Geest*, Apeldoorn z.j.

W.G. Rietkerk, *Ik wou dat ik kon geloven*, Kampen 1996 (5).

John Stott, *De Bijbel, Gods Woord voor vandaag*, Apeldoorn 1997.